

การถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ
ในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566”^{*}
RENDERING THE MEANING OF CULTURAL TERMS FROM THAI INTO ENGLISH
IN THE BOOK “THAILAND’S INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE 2023”

วัชรพงษ์ แจ่มประจักษ์

Watcharapong Changprachak

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, Chonburi, Thailand

Corresponding author E-mail: watcharapong@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จำแนกประเภทของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม และ 2) ศึกษาพฤติกรรมการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในหนังสือสองภาษา “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” ที่รวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ จำนวน 18 รายการ งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แนวคิดเรื่องคำศัพท์ทางวัฒนธรรมของนิวมาร์กและพฤติกรรมการถ่ายทอดความหมายตามแนวคิดของเบเคอร์ จากการศึกษาคำศัพท์ทางวัฒนธรรม จำนวน 484 คำ สามารถจัดหมวดหมู่เป็นคำศัพท์ทางวัฒนธรรมได้ 5 ด้าน คือ คำศัพท์ด้านนิเวศ จำนวน 20 คำ คำศัพท์ด้านสังคม จำนวน 126 คำ คำศัพท์ด้านวัตถุ จำนวน 205 คำ คำศัพท์ด้านองค์กร จำนวน 124 คำ และคำศัพท์ด้านท่าทาง จำนวน 9 คำ โดยพบพฤติกรรมการถ่ายทอดความหมาย 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายพบ จำนวน 184 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 38.01 2) การอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้องพบ จำนวน 148 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.57 3) การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่า พบจำนวน 58 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.98 4) การใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมในภาษาเป้าหมาย พบจำนวน 47 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.71 5) การอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้องพบ จำนวน 29 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.99 และ 6) การละเว้นการแปล พบ จำนวน 18 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.71 การศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษนั้นจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้บทแปลสามารถถ่ายทอดความหมายได้อย่างครบถ้วนถูกต้องและมีความเท่าเทียมกับต้นฉบับ

คำสำคัญ: กลวิธีการถ่ายทอดความหมาย, คำศัพท์ทางวัฒนธรรม, การแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

Abstract

This research aims to: 1) Categorize types of cultural terms, and 2) Examine the strategies used to render the meanings of cultural terms from Thai to English in the bilingual book Thailand's Intangible Cultural Heritage 2023. This book compiles knowledge and wisdom that have been recognized and officially listed as 18 items of national intangible cultural heritage. This is qualitative research that employed Newmark's concepts of cultural terms and Baker's strategies for conveying meaning. The findings reveal that, among the 484 cultural terms analyzed, five categories were identified: Ecology (20 words), Social (126 words), Material (205 words), Organization (124 words), and Gesture (9 words). Six translation strategies, based on Baker's translation strategies, were employed to convey meaning: 1) Translation using loanwords or loanwords with explanations (184 words, 38.01%), 2) Translation through paraphrasing using related words (148 words, 30.57%), 3) Translation using a more general term (58 words, 11.98%), 4) Translation using a cultural equivalent (47 words, 9.71%), 5) Translation through paraphrasing using unrelated words (29 words, 5.99%), and 6) Omission (18 words, 3.71%). This study shows that rendering the meanings of cultural terms from Thai into English requires a variety of strategies to ensure that the translation renders fully, accurately, and equivalently with the original text.

Keywords: Translation Strategies, Cultural Terms, Translation from Thai into English

บทนำ

การแปลถือเป็นกระบวนการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารช่วยให้มนุษย์ที่อยู่ห่างไกลกันคนละฟากโลกสามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็วเพียงชั่วพริบตา ส่งผลให้การแปลที่ทำหน้าที่เปรียบเสมือนสะพานในการถ่ายทอดความหมายต้องพัฒนากระบวนการแปลให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพขึ้นเป็นเงาตามตัว ยิ่งในบริบทของการถ่ายทอดความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยในเอกสารหรือหนังสือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์ของชาติไทย ผู้แปลยังต้องอาศัยความรู้พื้นหลังทางด้านวัฒนธรรมและภาษาในการถ่ายทอดความหมาย เพราะการสรรหาคำที่ถ่ายทอดความหมายได้ตรงกันระหว่างภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปลนั้นเป็นเรื่องยาก (สุพรรณิ ปันมณี, 2557) การถ่ายทอดองค์ความรู้และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยเหล่านี้ผ่านการแปลจึงมีความท้าทายด้วยเหตุที่การถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยเป็นภาษาอังกฤษมักประสบปัญหาจากความไม่เท่าเทียมกันสิ่งของหรือแนวคิดที่มีเฉพาะในวัฒนธรรมไทยซึ่งภาษาอังกฤษไม่มีคำเทียบเคียงโดยตรง การถ่ายทอดความหมายของสิ่งเหล่านี้จึงต้องอาศัยทักษะและความละเอียดอ่อนเพื่อที่จะทำให้ชาวต่างชาติที่เป็นผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาได้อย่างชัดเจน (กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ, 2565) ในขณะเดียวกันการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกันเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและการเผยแพร่สู่สาธารณชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นในการรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังที่กล่าวมาข้างต้น หน่วยงานราชการอย่างกรมส่งเสริมวัฒนธรรม จึงได้จัดทำหนังสือด้านวัฒนธรรมเผยแพร่ออกเป็นจำนวนมากโดยหนึ่งในแหล่งข้อมูลที่รวบรวมองค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยไว้อย่างครบถ้วน คือ หนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่นำเสนอความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมไทยและนับเป็นหนังสือที่รวบรวมองค์ความรู้ซึ่งได้รับการประกาศขึ้นบัญชีมรดกทางภูมิปัญญาของชาติประจำปี 2566 จำนวน 18 รายการ ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านวรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ด้านศิลปะการแสดง ด้านการปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล ด้านความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ด้านช่างฝีมือดั้งเดิม และด้านการเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดเนื้อหาในหนังสือนี้เป็นภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่สนใจในวัฒนธรรมไทยให้มาเยี่ยมชมและสัมผัสประสบการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสถิติด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ที่พบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2567 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยถึงราว 34.54 ล้านคน และในช่วงเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2568 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาแล้วราว 6.8 ล้านคน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2568) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพมหาศาลของภาคการท่องเที่ยวในการสร้างรายได้และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศและตอกย้ำถึงความสำคัญของการสื่อสารวัฒนธรรมไทยสู่สายตาชาวโลก

จากความท้าทายในการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวในข้างต้นและความสำคัญของการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยสู่สากลผ่านแหล่งข้อมูลสำคัญอย่างหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” เพื่อวิเคราะห์และสรุปกลวิธีการแปลที่เหมาะสมสำหรับคำศัพท์เชิงวัฒนธรรม และเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา วัฒนธรรม และการแปลซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการถ่ายทอดความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยให้ก้าวไกลสู่สากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจำแนกประเภทของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023”
2. เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023”

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของหนังสือและเปรียบเทียบระหว่างฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาอังกฤษโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 เลือกตัวอย่างคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากหนังสือสองภาษา “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่เก็บรวบรวมคำศัพท์ที่สะท้อนองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของไทยและไม่นำคำที่เกิดขึ้นซ้ำมาพิจารณาอีก

1.2 จัดกลุ่มคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหรือมิติทางวัฒนธรรมโดยพิจารณาเฉพาะคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่มีเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องคำศัพท์ทางวัฒนธรรมของ Newmark, P. เนื่องจากแนวคิดนี้อ้างอิงถึงคำศัพท์ด้านนิเวศ วัตถุ สังคม องค์กรและท่าทาง (Newmark, P., 2018) ซึ่งสอดคล้องกับคำศัพท์ที่ปรากฏในหนังสือเล่มดังกล่าว

1.3 ตรวจสอบความถูกต้องของคำศัพท์ต้นฉบับและคำแปลโดยอ้างอิงจากพจนานุกรมและเปรียบเทียบกับงานวิจัยเกี่ยวข้องเพื่อให้แน่ใจว่าการแปลมีความสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เปรียบเทียบระหว่างข้อความต้นฉบับภาษาไทยและฉบับแปลภาษาอังกฤษโดยใช้กรอบแนวคิดของ Baker, M. ที่เสนอแนวทางในการจัดการกับความไม่เท่าเทียมกันของความหมายระหว่างภาษาและวัฒนธรรม โดยครอบคลุมกลวิธีที่สามารถนำมาใช้เมื่อต้องแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม เช่น การใช้คำยืม การใช้คำที่มีความหมายกว้าง การเทียบเคียงกับคำที่ปรากฏในวัฒนธรรม การอธิบายความ เป็นต้น (Baker, M., 2019) วิธีการเหล่านี้ช่วยให้สามารถวิเคราะห์และจำแนกกลวิธีในการแปลได้อย่างมีระบบ

3. การนำเสนอผลการศึกษา

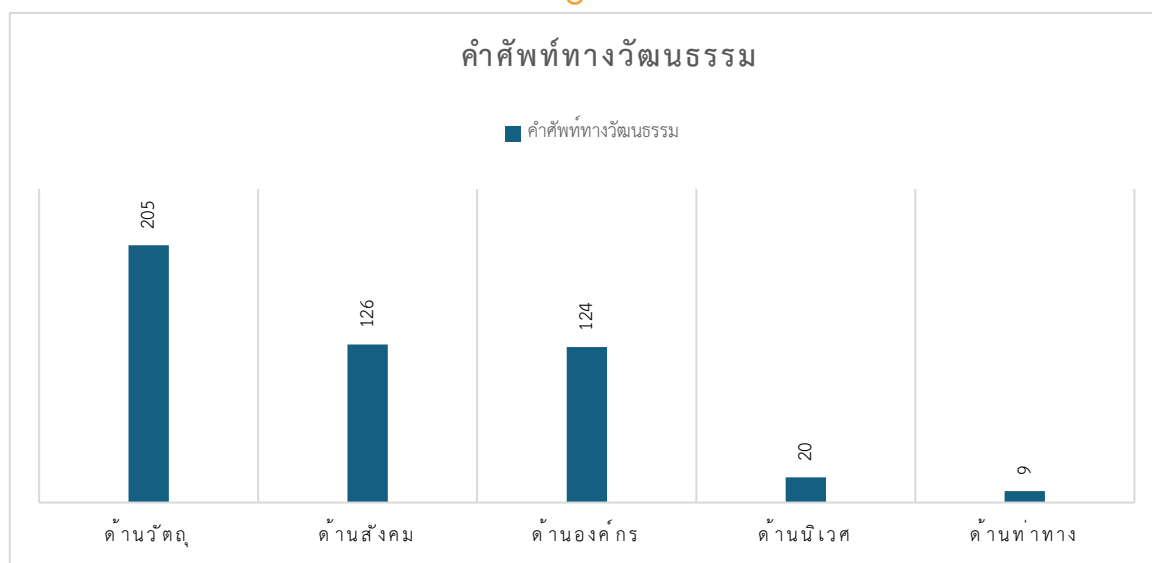
นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและแบ่งหมวดหมู่ของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม โดยแสดงความถี่และร้อยละของกลวิธีที่ใช้ในการถ่ายทอดความหมายพร้อมยกตัวอย่างคำศัพท์ประกอบการวิเคราะห์ในแต่ละกรณี จากนั้นจึงนำเสนอการสรุปผลการวิเคราะห์กลวิธีในการถ่ายทอดความหมายและเสนอแนวทางในการพัฒนาการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการวิจัย

การศึกษาการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษที่พบในหนังสือสองภาษาของกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเรื่อง “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” สามารถอธิบายผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ประเภทของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาคำศัพท์ทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น 484 คำ สามารถจัดหมวดหมู่คำศัพท์ทางวัฒนธรรมเป็น 5 ประเภท ได้แก่ คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านนิเวศ สังคม วัตถุ องค์กร และท่าทาง

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงคำศัพท์ทางวัฒนธรรม

1.1 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมวัตถุ ได้แก่ กลุ่มคำศัพท์ที่อ้างอิงถึงวัตถุสิ่งของที่ปรากฏเฉพาะในวัฒนธรรมไทยและไม่ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมอื่น โดยจากการศึกษาครั้งนี้พบคำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านวัตถุจำนวน 205 คำ คิดเป็นร้อยละ 42.35 เช่น ขนมหกวน ชิ่น สไบ เชียงหมู และโรงโนรา เป็นต้น

1.2 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมสังคม คือ คำศัพท์ที่สะท้อนถึงอาชีพและบทบาททางสังคมรวมทั้งกิจกรรมและการเล่นที่สื่อถึงการมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้คนในสังคมอันมีลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมไทย โดยจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีคำศัพท์ในหมวดหมู่นี้ จำนวน 126 คำ คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 26.03 เช่น พ่อโนรา รำวงและเพลงเบิกโรง เป็นต้น

1.3 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านองค์กร หมายถึง คำที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ความเชื่อ ระเบียบการปกครอง กฎหมายและศาสนา ซึ่งจากการศึกษาพบคำศัพท์ในหมวดนี้ จำนวน 124 คำ คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 25.61 เช่น พระไตรปิฎก โต๊ะหมอน นางไม้ พิธีลอยเรือ รำผี

1.4 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านนิเวศ ได้แก่ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และสภาพภูมิลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทยที่ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมอื่น โดยจากการศึกษาครั้งนี้พบคำศัพท์ในหมวดนี้ จำนวนทั้งสิ้น 20 คำ อาทิ ต้นตุมกา ปลาช่อน ไม้เสียด ผักอีตุ๊ด เป็นต้น คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 4.13

1.5 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านทำทางเป็นคำที่สะท้อนอากัปกิริยาทำทางที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทย โดยคำศัพท์ที่พบเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับการร่ายรำหรือทำรำซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบคำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านทำทาง จำนวน 9 คำ คิดเป็นร้อยละ 1.85 เช่น รำรองเง็ง ฟ้อนไฟตุมกา เป็นต้น

2. กลวิธีการถ่ายทอดความหมาย

กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่ใช้ในการแก้ปัญหาในการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่พบการศึกษาครั้งนี้สามารถอธิบายได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การสรุปผลภาพรวมของกลวิธีการถ่ายทอดความหมาย (รวม 484 คำ)

กลยุทธ์การถ่ายทอดความหมาย	จำนวนคำศัพท์	ร้อยละ
1. การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบาย	184	38.01
2. การอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้อง	148	30.57
3. การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่า	58	11.98
4. การใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมในภาษาเป้าหมาย	47	9.71
5. การอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้อง	29	5.99
6. การละเว้นการแปล	18	3.71
รวม	484	100.00

2.1 การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายเป็นกลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่ผู้แปลใช้การยืมคำจากต้นฉบับมาสื่อความหมายในฉบับแปลซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีการใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายมากที่สุด (184 ครั้ง ร้อยละ 38.01) เนื่องจากหนังสือเรื่อง “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2566” มีเนื้อหาที่เน้นเรื่องวัฒนธรรม ดังนั้น การรักษาคำศัพท์จากภาษาไทยด้วยการใช้คำยืมจึงเป็นกลวิธีที่ช่วยรักษาเนื้อหาของต้นฉบับและช่วยให้ผู้อ่านสามารถนำคำยืมนั้นไปค้นคว้าเพิ่มเติมถึงที่มาของคำศัพท์นั้น ๆ ได้

ตัวอย่างที่ 1

ฉบับภาษาไทย: ชุดไทยบรมพิมาน ตั้งชื่อตามพระที่นั่งบรมพิมาน

ฉบับภาษาอังกฤษ: Thai Borom Phiman. (From Borom Phiman Throne Hall in the Grand Palace)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า ผู้แปลเลือกถ่ายทอดความหมายของคำ “ไทยบรมพิมาน” โดยใช้การยืมคำว่า “Thai Borom Phiman” เพื่อสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นว่าเป็นชื่อของชุดสตรีที่มีในวัฒนธรรมไทยเท่านั้นโดยผู้อ่านสามารถเข้าใจสารในตัวบทได้ เพราะเนื้อหาในตัวบทกล่าวถึงชุดเครื่องแต่งกายไทยจึงทำให้การใช้การยืมคำในข้อความนี้สามารถสื่อสารความไปยังผู้อ่านได้

2.2 การถ่ายทอดความหมายโดยการอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้องเป็นการถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมในกรณีที่ไม่สามารถหาคำเทียบเคียงหรือเท่าเทียมกันได้ภาษาเป้าหมายโดยอาศัยการถอดความหมายหรือการอธิบายความหมายเพื่อมุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะหรือคุณประโยชน์รวมทั้งหน้าที่ของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีการใช้กลวิธีนี้ 148 ครั้ง (ร้อยละ 30.57) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

ฉบับภาษาไทย: ช่วงสายผู้ชายจะออกไปตัดไม้สำหรับทำไม้กันผี

ฉบับภาษาอังกฤษ: In the late morning, groups of men go out to cut wood to make Evil Spirit Guarding Sticks.

จากตัวอย่างข้างต้นคำว่า “ไม้กันผี” ในภาษาไทยสื่อความ หมายถึง อุปกรณ์ที่ใช้ใน “งานปีผีเมด” อันเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อของชาวจังหวัดเพชรบุรีและพื้นที่ใกล้เคียงที่เป็นเอกลักษณ์ ผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอด

ความหมายโดยอธิบายความว่าเป็น “Evil Spirit Guarding Sticks” โดยรักษาคำว่า “Sticks” ไว้เพื่อสื่อถึงลักษณะอันเป็นสำคัญของอุปกรณ์ชนิดนี้

2.3 การถ่ายทอดความหมายโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับเป็นกลวิธีในการใช้คำที่มีความหมายทั่ว ๆ ไปที่ไม่ได้มีรายละเอียดใด ๆ มากแต่ก็ยังคงเป็นคำศัพท์ที่สามารถถ่ายทอดความหมายโดยรวมได้ โดยพบว่า มีการใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ จำนวน 58 ครั้ง หรือ ร้อยละ 11.98 ซึ่งการใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับมักเกิดขึ้นเมื่อต้องถ่ายทอดความหมายของคำที่ไม่ได้มีส่วนสำคัญต่อเนื้อหาหลัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

ฉบับภาษาไทย: จากนั้นนำไปต้มกับน้ำซี้เถ้า นำมาร้อนเศษถ่านออก แล้วผสมน้ำใส่ลงในกระทะใบบัว

ฉบับภาษาอังกฤษ: The balls are boiled in liquid soda ashes, then put into a pan to be boiled once again till the skins soften.

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า “กระทะใบบัว” ที่หมายถึง กระทะขนาดใหญ่และมีก้นลึก ได้รับการถ่ายทอดด้วยคำว่า “Pan” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ โดยในตัวอย่างเป็นการเน้นเรื่องกระบวนการมากกว่าภาชนะ ดังนั้น การถ่ายทอดความหมายโดยใช้คำกว้าง ๆ จึงเพียงพอต่อการสื่อสาร

2.4 การถ่ายทอดความหมายโดยการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมของภาษาเป้าหมายเป็นการเลือกใช้คำที่มีใช้ในภาษาเป้าหมายมาถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในภาษาต้นฉบับโดยพิจารณาถึงความคล้ายคลึงหรือความเหมือนกันในแง่ใดแง่หนึ่งของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นกลวิธีการถ่ายทอดความหมายรูปแบบหนึ่งที่ช่วยสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี เพราะมีการอ้างอิงถึงคำศัพท์อันเป็นที่คุ้นชินสำหรับผู้อ่านอยู่แล้ว โดยในการศึกษาครั้งนี้มีการใช้กลวิธีการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรม 47 ครั้งคิดเป็นร้อยละ 9.71 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

ฉบับภาษาไทย: ชาวบ้านจะแห่พระศรีอริยเมตไตรยใช้ตะเฆ่ลากไปตามทุ่งนา

ฉบับภาษาอังกฤษ: The image was put in a sleigh to be towed.

จากตัวอย่างผู้แปลถ่ายทอดคำว่า “ตะเฆ่” ที่ในตัวอย่าง หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ลากจูงที่ใช้ในพิธีแห่พระซึ่งย่อมมีความแตกต่างจาก “Sleigh” ของชาวตะวันตก ทั้งนี้ เนื้อหาในตัวอย่างไม่มีส่วนเน้นเรื่องอุปกรณ์หรือวิธีการในการลากจูงพระพุทธรูป ดังนั้น ผู้แปลจึงเลือกใช้กลวิธีการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมเนื่องจากการแปลที่นำเสนอภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการลากจูงวัตถุสิ่งของทำให้บทแปลสามารถถ่ายทอดความหมายไปยังผู้อ่านได้

2.5 การถ่ายทอดความหมายโดยการอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้องเป็นกลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่ผู้แปลใช้ในการถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมโดยการอธิบายความหมายของคำศัพท์นั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะหรือคุณประโยชน์รวมทั้งหน้าที่ของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมซึ่งพบการใช้กลวิธีนี้ 29 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.99 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

ฉบับภาษาไทย: งานแก้บน

ฉบับภาษาอังกฤษ: A vow-redeeming ritual

ผู้แปลเลือกถ่ายทอดความหมายของคำว่า “งานแก่น” อันหมายถึง พิธีการขอร้องหรืออ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์โดย “งานแก่น” เป็นกิจกรรมที่มีเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น ผู้แปลจึงถ่ายทอดความหมายด้วยการอธิบายความว่ากิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสิ่งใดโดยเป็นการถ่ายทอดความหมายที่ใช้คำที่ไม่เกี่ยวข้องกับต้นฉบับ

2.6 การละเว้นการแปลเป็นกลวิธีที่เกิดขึ้นเมื่อคำนั้น ๆ ไม่มีความสำคัญต่อเนื้อหาของตัวบทหรืออาจเป็นคำที่ได้มีการกล่าวซ้ำ ๆ โดยการละเว้นการแปลนั้นไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อการนำเสนอเนื้อหาหลักของตัวบทจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีการละเว้นการแปล 18 ครั้งหรือร้อยละ 3.71 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6

ฉบับภาษาไทย: โดยมีเครื่องยกครูที่ใช้ไหว้ครู เช่น บายศรี กรวยหมาก หมากพลู เทียนรูป เหล้าขาว เป็นต้น

ฉบับภาษาอังกฤษ: The offerings are also presented to the sacred spirits.

จากตัวอย่างพบว่า ผู้แปลละคำว่า “บายศรี กรวยหมาก หมากพลู เทียนขี้ผึ้ง รูป เหล้าขาว” ซึ่งเป็นเครื่องประกอบของการยกครูเนื่องจากในตัวบทไม่ได้เน้นเรื่องพิธีกรรมการยกครูแต่อย่างใด โดยเนื้อหาของตัวบทเป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องดนตรีเท่านั้น ดังนั้น การละเว้นการแปลคำดังกล่าวจึงไม่ได้ทำให้เนื้อหาหลักของตัวบทสูญเสีย และการมีคำที่ให้ความหมายหลักว่า “เครื่องยกครู” ก็เพียงพอแล้วต่อการถ่ายทอดความหมาย

ผลการศึกษานี้นำเสนอลักษณะของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม จำนวนทั้งสิ้น 484 คำ ที่ปรากฏในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” โดยจำแนกออกเป็น 5 หมวดหมู่หลักพร้อมทั้งนำเสนอจำนวนและความถี่ของคำศัพท์ในแต่ละประเภทอย่างชัดเจน โดยผลการวิเคราะห์ยังได้นำเสนอการใช้กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่หลากหลายซึ่งผู้แปลได้เลือกใช้เพื่อถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในแต่ละหมวดหมู่ โดยผลการศึกษาชี้เห็นแนวทางในการแปลคำศัพท์เฉพาะทางวัฒนธรรมของไทย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้สำหรับการศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการแปลที่เกี่ยวข้องกับตัวบทด้านวัฒนธรรมไทยได้ต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องกลวิธีการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องและครอบคลุมองค์ความรู้และวิถีชีวิตที่หลากหลายของไทยทำให้คำศัพท์ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้มักเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยอันมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม วัตถุสิ่งของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โครงสร้างทางสังคม องค์กรหรือกลุ่มคน รวมถึงพฤติกรรมและท่าทางที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย จึงส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถจำแนกคำศัพท์ทางวัฒนธรรมได้เป็น 5 หมวด ได้แก่ คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านนิเวศ (20 คำ) ด้านวัตถุ (205 คำ) ด้านสังคม (126 คำ) ด้านองค์กร (124 คำ) และด้านท่าทาง (9 คำ) การจำแนกประเภทตามนี้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Newmark, P. ที่กล่าวว่าคำศัพท์ทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ คำศัพท์ทางนิเวศ คำศัพท์ทางด้านวัตถุสิ่งของ คำศัพท์ทางด้านสังคม คำศัพท์ทางด้านองค์กร และคำศัพท์ทางด้านอากัปกิริยาท่าทาง (Newmark, P., 2018) และการแบ่งประเภทตามนี้สอดคล้องกับกับการศึกษาของ Mamoon, W. et. al. ที่จำแนกคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษจากวิทัศน์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะที่คล้ายกัน (Mamoon, W. et al., 2023) การศึกษา

ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจำแนกคำศัพท์ทางวัฒนธรรมเพื่อทำความเข้าใจลักษณะของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในตัวบทที่เป็นหนังสือก่อนการถ่ายทอดความหมาย

ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้กลวิธีการใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายมากที่สุด (184 ครั้ง หรือร้อยละ 38.01) ผลการค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าในการถ่ายทอดคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความเฉพาะเจาะจงสูงและไม่มีคำที่เทียบเคียงได้อย่างสมบูรณ์ในภาษาอังกฤษ ผู้แปลมักเลือกที่จะคงรูปศัพท์เดิมไว้เพื่อรักษาเอกลักษณ์และมิติทางวัฒนธรรมไทยของคำนั้น ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้แปลให้ความสำคัญในการรักษาความหมายและเอกลักษณ์ของคำศัพท์ในภาษาต้นฉบับ โดยการใช้คำยืมก็นับเป็นวิธีการหนึ่งในการถ่ายทอดความหมายเมื่อผู้แปลต้องแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมแล้วไม่อาจหาคำที่เทียบเคียงกันได้ (Newmark, P., 2018) นอกจากนี้ การใช้คำยืมยังช่วยให้ผู้อ่านสามารถสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมได้จากคำยืมนั้น ๆ เช่น ถ่ายทอดคำว่า “กลองยีน” ด้วย “Klong Yuen” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) ผลการค้นพบนี้สนับสนุนงานวิจัยของ ปิติภัทร บิลเต๊ะ และคณะ ที่ได้เสนอว่าการยืมคำเป็นการรักษาความหมายของคำในต้นฉบับและช่วยให้ผู้อ่านสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้ (ปิติภัทร บิลเต๊ะ และคณะ, 2564) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษากลวิธีที่ใช้ในการถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยในบริบทของ นิตยสารอิเล็กทรอนิกส์ “สวัสดี” ของ กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ ที่พบว่า การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายขยายความเป็นกลวิธีในการถ่ายทอดความหมายที่พบมากที่สุด (กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ, 2565)

กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่พบมากเป็นอันดับสอง คือ การอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้อง (148 ครั้ง หรือร้อยละ 30.57) กลวิธีนี้ถูกนำมาใช้บ่อยครั้งเมื่อคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับความหมาย หน้าที่ หรือลักษณะของสิ่งนั้น ๆ กลวิธีนี้เป็นการถอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมโดยเน้นให้ข้อมูลหรือรายละเอียดที่จำเป็นแก่ผู้อ่านในการทำความเข้าใจเนื้อหาของตัวบท เช่น การถ่ายทอดคำว่า “พิธินาเรือลงน้ำ” ด้วย “Putting The Boat In To The Water” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) แนวทางนี้ถือเป็นการแก้ปัญหาการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง (กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ, 2565) ที่เป็นการเลือกใช้คำหรือวลีที่มีความหมายใกล้เคียงหรือสัมพันธ์กันเพื่อสื่อความหมาย (ผณิดา ชื่นมนุชย์ และกมลรัตน์ ศรีหารักษา, 2566)

ลำดับถัดมา คือ การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าเป็นกลวิธีที่มีความถี่ในการใช้ จำนวน 58 ครั้ง (ร้อยละ 11.98) การใช้กลวิธีนี้เกิดขึ้นเมื่อคำศัพท์ทางวัฒนธรรมต้นฉบับมีความเฉพาะเจาะจงสูงแต่เป็นคำที่ไม่ได้มีส่วนสำคัญต่อเนื้อหา ดังนั้น การเลือกใช้คำภาษาอังกฤษที่มีความหมายกว้างกว่าจึงเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่านต่างวัฒนธรรมสามารถเข้าใจความหมายหลักหรือประเภทของสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและเพียงพอต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาโดยรวม โดยไม่จำเป็นต้องลงรายละเอียดที่ซับซ้อน กลวิธีนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายหลักของตัวบทสอดคล้องกับการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยของ กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ ที่ได้เสนอว่า การใช้คำภาษาอังกฤษที่มีความหมายกว้างกว่าหรือทั่วไปกว่าช่วยให้ผู้อ่านที่อยู่ต่างวัฒนธรรมที่ไม่มีมีโนทัศน์ในลักษณะเดียวกันกับภาษาไทยสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ (กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ, 2565) ยกตัวอย่างเช่น การถ่ายทอดคำว่า “เรือปาก” ด้วย “A Boat” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566)

กลวิธีการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมในภาษาเป้าหมายพบ จำนวน 47 ครั้ง (ร้อยละ 9.71) กลวิธีนี้ถูกนำมาใช้เมื่อผู้แปลพิจารณาแล้วว่าคำศัพท์ในวัฒนธรรมเป้าหมายที่มีลักษณะหรือบทบาทที่ใกล้เคียงกับคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยที่ต้องการถ่ายทอด การใช้คำเทียบเคียงนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่คุ้นเคยในวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้การทำความเข้าใจง่ายขึ้นและรวดเร็ว โดยไม่ต้องพึ่งพาการอธิบาย เช่น การถ่ายทอดคำ “น้ำราดซอสข้าวหมูแดง” ด้วย “Gravy” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) ดังที่ พิมพ์ศุภางค์ เมตไตรพันธ์ ได้เสนอ ว่าการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมช่วยให้ผู้รับสารเชื่อมโยงความคิดและความหมายได้โดยไม่ต้องอธิบายความเพิ่มเติม (พิมพ์ศุภางค์ เมตไตรพันธ์, 2566) โดยกลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสื่อสารแนวคิดของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยได้อย่างครบถ้วนและพอเพียง

กลวิธีการอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้องพบ จำนวน 29 ครั้ง (ร้อยละ 5.99) กลวิธีนี้มีการใช้ในกรณีที่คำศัพท์ทางวัฒนธรรมนั้นมีความซับซ้อน หรือเป็นนามธรรม หรือจำเป็นต้องให้ข้อมูลในมุมมองที่แตกต่างออกไปเพื่อให้ผู้อ่านสามารถสร้างความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานได้ อาจเป็นการอธิบายในลักษณะที่เป็นทั่วไปมากขึ้น หรือปรับประเภทของคำเพื่อให้เข้าถึงง่ายขึ้น (กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ, 2565) โดยกลวิธีนี้เป็นการอธิบายความหมายของคำทางวัฒนธรรมใหม่ให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ เช่น การถ่ายทอดคำ “พ่อโนรา” ว่า “Male Chief Master” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566)

กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่มีการใช้น้อยที่สุด คือ การละเว้นการแปลหรือไม่แปล การละเว้นการแปลอาจถูกนำมาใช้เพื่อลดความซ้ำซ้อนและรักษาจังหวะของเนื้อเรื่อง พบความถี่ จำนวน 18 ครั้ง (ร้อยละ 3.71) กลวิธีนี้ถูกนำมาใช้ในกรณีที่คำศัพท์หรือข้อความนั้นไม่มีความสำคัญต่อเนื้อหาหลักหรือการดำเนินเรื่อง และผู้อ่านสามารถเข้าใจบริบทรวมได้จากข้อมูลแวดล้อม เช่น การละคำว่า “แตรวง” ในกรณีที่กล่าวถึงกิจกรรมการละเล่นโดยรวม การละเว้นการแปลนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ พรชัย พรวิริยะกิจ และคณะ ได้เสนอว่าการละเว้นการแปลเป็นกลวิธีที่เกิดขึ้นได้เมื่อคำนั้น ๆ ไม่มีความสำคัญกับบริบทและการละคำนั้นส่งผลต่อความสำคัญและอารมณ์ของตัวบท (พรชัย พรวิริยะกิจ และคณะ, 2566)

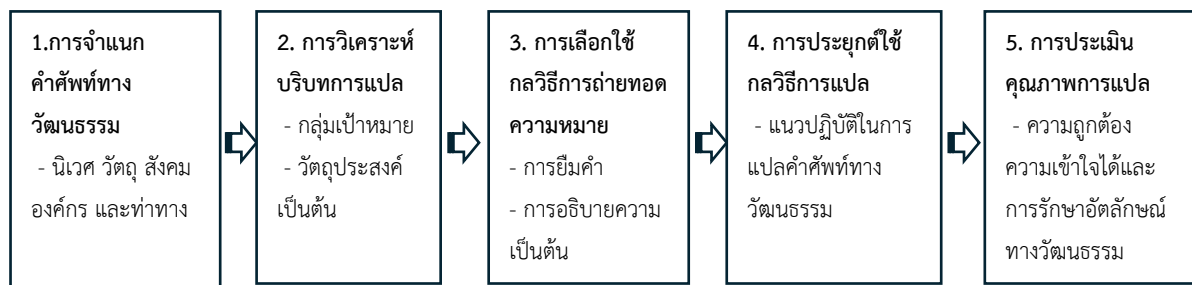
ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” ซึ่งเป็นหนังสือสองภาษาจัดทำโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม จำเป็นต้องใช้กลวิธีที่หลากหลายในการถ่ายทอดความหมายเนื่องจากคำศัพท์ทางวัฒนธรรมแต่ละคำมีความแตกต่างกันในแง่ของที่ใช้และบริบท ดังนั้น การมีความเข้าใจถึงหมวดหมู่และบริบทของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมย่อมทำให้ผู้แปลเลือกกลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่เหมาะสมและสามารถถ่ายทอดความหมายได้ถูกต้องครบถ้วนตรงตามต้นฉบับ

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้นำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณจากการใช้กลวิธีทั้งหกแบบตั้งแต่การใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความไปจนถึงการละเว้นการแปลซึ่งเผยให้เห็นรูปแบบการกระจายตัวของกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” ที่เน้นการรักษาความเป็นต้นฉบับด้วยการใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความที่มีความถี่สูงถึงร้อยละ 38.01 ซึ่งสะท้อนว่าการแปลตัวบทที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ไทยนั้นเป็นการแปลที่เน้นการถ่ายทอดความหมายและสาระของต้นฉบับ โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 แบบจำลองกระบวนการถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทย

แบบจำลองกระบวนการถ่ายทอดความหมายคำศัพท์วัฒนธรรมไทยนี้นำเสนอขั้นตอนที่เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นจากการจำแนกคำศัพท์วัฒนธรรมไทยออกเป็นหมวดหมู่ ตามด้วยการวิเคราะห์บริบทการแปลโดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายและระดับความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมไทย ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจเลือกกลวิธีการถ่ายทอดความหมาย โดยจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความเป็นกลวิธีที่ใช้บ่อยครั้งที่สุด จากนั้นจึงประยุกต์ใช้กลวิธีเหล่านี้ผ่านแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และสุดท้าย คือ การประเมินคุณภาพการแปลบนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเข้าใจได้ การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเหมาะสมกับผู้อ่าน แบบจำลองนี้เป็นเครื่องมือสำหรับผู้แปล นักวิจัย และผู้พัฒนาหลักสูตรในถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์วัฒนธรรมไทยให้ชาวต่างชาติได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งและถูกต้อง ตอบสนองต่อความต้องการในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพในโลกปัจจุบัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ได้วิเคราะห์หมวดหมู่ของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมและกลวิธีการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษที่พบในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปี พุทธศักราช 2566” ซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องโดยตรงกับวัฒนธรรมไทย ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่มีการใช้มากที่สุด คือ การยืมคำ (ร้อยละ 38.01) และอธิบายความ (ร้อยละ 30.57) ความถี่ของการใช้กลวิธีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้แปลต้องการรักษาความหมายและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยไว้ให้ได้มากที่สุด เพราะการใช้คำยืม คือ กลวิธีการแปลที่รักษาคำของต้นฉบับไว้และเป็นกลวิธีที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านสามารถสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำศัพท์นั้น ๆ ได้ ในขณะที่การใช้การอธิบายความที่เป็นกลวิธีการแปลที่ถ่ายทอดรายละเอียดของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม อาทิ ลักษณะ องค์ประกอบหรือหน้าที่ของสิ่งของหรือประเพณีที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง ส่งผลให้ผู้อ่านรับทราบและเข้าใจเนื้อหาของตัวบทได้ชัดเจน ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการใช้กลวิธีการยืมคำควบคู่กับการอธิบายความในการรักษาเอกลักษณ์และสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่าน จึงมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแปลหรือจัดทำเนื้อหาเพื่อเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทย

สู่สากลควรให้ความสำคัญกับการใช้กลวิธีการยืมคำ โดยอาจมีคำอ่านหรือการถอดเสียงกำกับร่วมกับการอธิบายความหรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำศัพท์ทางวัฒนธรรมเหล่านั้นอย่างละเอียดเพื่อคงไว้ซึ่งรากศัพท์และความเป็นไทยของคำศัพท์ดั้งเดิมและช่วยให้ผู้อ่านชาวต่างชาติสามารถทำความเข้าใจความหมายและบริบททางวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนยิ่งขึ้น โดยจากผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปสู่การศึกษาในภายหน้าได้สองประเด็น คือ 1) การรับรู้และความเข้าใจของผู้รับสารชาวต่างชาติที่มีต่อการถ่ายทอดความหมายคำศัพท์ทางวัฒนธรรมโดยใช้วิธีการแปลต่าง ๆ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของกลวิธีการแปลแต่ละประเภท และ 2) ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในสื่ออื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ หรือนวนิยายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและหลากหลายยิ่งขึ้น ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ดังนี้ 1) จัดทำสารบัญศัพท์เฉพาะ (Glossary) และหมายเหตุประกอบคำศัพท์วัฒนธรรมในงานแปลหนังสือทางด้านวัฒนธรรมไทยที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐทุกเล่มเพื่อให้ผู้อ่านต่างชาติสามารถอ้างอิงและศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง และ 2) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับกลวิธีการถ่ายทอดความหมายคำศัพท์ทางวัฒนธรรม สำหรับนักแปลทั้งภาครัฐและเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2566). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน กิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2568). ข่าวสารและกิจกรรม. เรียกใช้เมื่อ 17 มีนาคม 2568 จาก <https://www.mots.go.th/news/category/759>
- กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ. (2565). กลวิธีการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทย. วารสารมนุษยกับสังคม, 8(1), 51-69.
- ปิติภัทร บิลเต๊ะ และคณะ. (2564). กลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. วารสารวณะ, 9(2), 44-65.
- ผณิตา ชื่นมนุษย์ และกมลรัตน์ ศรีหารักษ์. (2566). กลวิธีการแปลคำจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในหนังสือรวมบทร้อยกรองอิสระเรื่อง “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี”. วารสารศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 23(3), 187-216.
- พรชัย พรวิริยะกิจ และคณะ. (2566). กลวิธีการแปลคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ: กรณีศึกษาเรื่อง “แก้วจอมแก่น” ฉบับภาษาไทยและฉบับแปลภาษาอังกฤษ. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(12), 130-140.
- พิมพ์ศุภางค์ เมตไตรพันธ์. (2566). กลวิธีการแปลคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในบทบรรยายใต้ภาพ: กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง ร่วงทรง. ใน สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปลและการล่าม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพรรณิ ปิ่นมณี. (2557). การแปลขั้นสูง. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Baker, M. (2019). In other words: A coursebook on translation. (4th ed.). London: Routledge.

- Mamoon, W. et al. (2023). Translation of culture-specific items from Thai to English in tourism promotional videos. *International Journal of Language, Literacy and Translation*, 6(1), 112-125.
- Newmark, P. (2018). *A textbook of translation*. (3rd ed.). Shanghai, Shanghai Foreign Language Education Press.